

Із цих причин життя в Україні не є українським, оскільки в Україні потрібна влада з народу і для народу, влада української провідної верстви [4, 93]. Отже, сучасна еліта в Україні, як правило, має локальний характер і якщо репрезентує своїх співвітчизників, то винятково в регіональному масштабі, а, отже, не визначається громадянами інших регіонів. Крім цього, є інші негативні характеристики еліти в сучасній Україні: значна частка еліти представлена партійно-комсомольською номенклатурою, не популярною в суспільстві; досить численним є представництво крупного бізнесу, часто накопиченого незаконним шляхом, яке досить часто прагне впливати на політичну систему; ситуативність, належність до еліти не завдяки своїм характеристикам, натхненній праці, безкорисливим прагненням стати елітою, а завдячуючи корисною підтримкою певної популярної політичної сили.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виходячи з концептуальних підходів теорії елітизму В'ячеслава Липинського, справжньої політичної еліти, з притаманними їй рисами політичної культури, український народ ще не спромігся витворити. Саме формування прошарку «еліта суспільства» є стратегічним завданням українців на сучасному етапі буття. В Україні мусить викристалізуватися така національна еліта, яка б прагнула самовіддано, безкорисно, ризикуючи, перетворити етнічну спільність в справжню націю, з власною національною державою, яка б справді могла конкурувати з іншими національними державами та їхніми елітами.

Список використаної літератури

1. Алексєєнко І. Динаміка суспільних процесів як чинник міжелітної взаємодії / І. Алексєєнко // Зб. наук. пр. Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : [б. в.], 2001. – Вип. 2. – С. 167–178.
2. Корнієнко В. О. Формування політичної культури сучасної владної еліти в Україні : монографія / В. О. Корнієнко, В. В. Добіжа. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 160 с.
3. Крыштановская О. В. Элита и возраст: путь наверх / О. В. Крыштановская, Ю. В. Хуторянский // Социс. – 2002. – № 4. – С. 49–59.
4. Крюков О. Розвиток політико-управлінських еліт у посткомуністичному просторі / О. Крюков // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : [б. в.], 2005. – Вип. 4. – С. 352–358.
5. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський. – Київ ; Філадельфія : [б. в.], 1995. – 470 с.
6. Політичний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна. – К. : [б. в.], 1997.
7. Яременко В. Нація без Лордів, або елітність по-українському / В. Яременко // Сучасність. – 1999. – № 10.

Стаття надійшла до редколегії
18.10.2012 р.

УДК 327.2

Т. П. Лаврук – кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії, філософії права і юридичної психології Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького

Новітні особливості інтерпретативної репрезентації геополітичної дійсності

Роботу виконано на кафедрі філософії, філософії права і юридичної психології Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького

Геополітична дійсність сучасності суперечлива: вона сповнена особливостей і тенденцій, які інтерпретують в надзвичайно широкому діапазоні. Окремі елементи цього діапазону несумісні один з одним. Ця обставина зумовлює потребу прискіпливої уваги і до самої геополітичної сфери, і до інструментів, за допомогою яких відбувається інтерпретація. Раніше поле вивчення традиційної геополітики було обмежене земним простором, сучасний же геополітичний аналіз повинен мати на увазі сьогодення і майбутнє освоєння космічного простору, його вплив на розстановку сил та їх співвідношення у світовій політиці. Автор робить висновок, що поки

українська модифікація геополітики відсутня не лише як явище, а й навіть як намір, інтелектуальна і прагматична потреба.

Ключові слова: геополітика, геополітична дійсність, інтерпретація, інформаційне суспільство, міжнародна політика, методи політичної науки, репрезентація, змістовні параметри, географічний чинник.

Лаврук Т. П. Новейшие особенности интерпретативной репрезентации геополитической действительности. Геополитическая действительность современности противоречива: она полна особенностей и тенденций, которые интерпретируются в чрезвычайно широком диапазоне. Отдельные элементы этого диапазона оказываются несовместимыми друг с другом. Это обстоятельство обуславливает необходимость пристального внимания как к самой геополитической сфере, так и к инструментам, с помощью которых происходит интерпретация. Ранее поле изучения традиционной геополитики было ограничено земным пространством, современный же геополитический анализ должен иметь в виду настоящее и будущее освоения космического пространства, его влияние на расстановку сил и их соотношение в мировой политике. Автор осуществляет вывод, что пока украинская модификация геополитики отсутствует не только как явление, но даже как намерение, интеллектуальная и прагматическая потребность.

Ключевые слова: геополитика, геополитическая действительность, интерпретация, информационное общество, международная политика, методы политической науки, репрезентация, содержательные параметры, географический фактор.

Lavruk T. P. New Features of Interpretative Representation of the Geopolitical Reality. The geopolitical reality of modernity is contradictive: it is full of features and trends that are interpreted in a very broad range. Some elements of this range are incompatible with each other. This fact leads to the need for scrupulous attention to both a geopolitical sphere and the tools by which interpretation occurs. This situation calls for close attention to how most of the geopolitical sphere, and to the tools with which are interpreted. Earlier field studies of traditional geopolitics was limited earthly space, modern geopolitical analysis should also keep in mind the present and future of space exploration, the impact on the balance of power and its relation to global politics. The author carries out a conclusion that while Ukrainian geopolitics modification is absent not only as a phenomenon, but even as the intent, intellectual and pragmatic necessity.

Key words: geopolitics, geopolitical reality, interpretation, information society, international politics, methods of political science, representation, content specification, geographical factors.

Постановка наукової проблеми та її значення. Геополітика – сфера знання і мистецтво управління просторовим складником суспільної дійсності. Це поняття здебільшого витлумачується надзвичайно широко. У підсумку ця сфера знань позбувається властивих їй рис, її межі стають надміру розмитими, невіддільними від предмета економічних, політичних, військово-стратегічних, природно-ресурсних, екологічних та інших дисциплін, міжнародних відносин, зовнішньої політики тощо. Множинність сучасних інтерпретативних образів геополітики – свідчення полісубстанціональності геополітичного як такого. Цей факт актуалізує проблему дослідження.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Ґрунтовні міркування про вплив географічного середовища на політику висловлювали Гіпократ, Платон, Арістотель та інші античні мислителі. Фундатором доктрини, котра пояснює природу політики впливом географічних чинників, можна вважати французьких мислителів Жана Бодена, який сформулював теорію впливу клімату на політичну поведінку людей, а також Шарля Монтеск'є, який концептуалізував прив'язку форми державного ладу до розміру території.

Серед відомих нам наукових робіт вітчизняних авторів особливої уваги заслуговують дослідження з геополітики О. Дергачова, Є. Камінського, І. Ковалю, Д. Шелеста, С. Василенко та інших учених. **Мета** нашого дослідження – проаналізувати особливості інтерпретативної репрезентації геополітичної дійсності в сучасній політичній науці.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Уведення в науковий обіг терміна «геополітика» (Р. Челлен) привело до органічного поєднання п'яти взаємопов'язаних між собою елементів політики: економополітики, демополітики, соціополітики, кратополітики та геополітики, а державу стали трактувати як географічний організм, феномен у просторі. Нерозривний зв'язок цього концептуального підходу з практичними проблемами сприяв формуванню особливої галузі політологічних знань – геополітики [8, 70].

Спочатку завдання геополітики вбачалися в аналізі географічного впливу на відносини світової політики, пов'язані зі збереженням територіальної цілісності, суверенітету й безпеки. Згодом представники геополітики стали ширше інтерпретувати відносини політично організованого співтова-

риства і територіального простору. Нині геополітичні методи політичного регулювання здатні суттєво впливати на рішення правлячими режимами багатьох зовнішньо- та внутрішньополітичних проблем. Водночас очевидним є те, що детермінативний вплив природного середовища на політику не може пояснити всі фактори її формування та розвитку, а відтак – і сформувати достовірний та вичерпний концептуальний образ політики.

Сучасний період ускладнив інтерпретацію геополітики, увівши нові одиниці вимірювання, способи узагальнення відомостей тощо [7, 32–33]. Однак загалом, як і раніше, можна виокремити дві основні тенденції розвитку сучасних методів вивчення політики. Що ж до першої з них, то потрібно мати на увазі наступне. У видозміненому вигляді продовжують діяти основні тенденції і підходи до дослідження політичних явищ, що склалися в попередній період. Зокрема, в руслі оновлення теоретичних образів політики триває розвиток техніцистсько-утилітаристського напрямку у форматі методології *Public Choice* (суспільного вибору) та теорії «раціонального вибору». Стверджуючи сталість орієнтації людини в політичній сфері на суто раціональні міркування, її прихильники звели основну мотиваційну інтригу політику загалом і геополітики зокрема до взаємодії матеріальних інтересів людей, котрі усвідомлено переслідують свої егоїстичні цілі й прагнуть матеріальної вигоди.

Однак інтерпретація політики як сукупності винятково раціональних і егоїстичних форм людської поведінки не сприяла отриманню істотно нових результатів про цю сферу людського життя. Деякі вчені намагаються більш гнучко користуватися цією методологією, розглядаючи, наприклад, раціональність стосовно аналізу масової свідомості як мінімально значущу величину, а стосовно поведінки елітарних кіл – як фактор, здатний принести достовірні результати [10, 26].

Поряд з удосконаленням різних підходів у фарватері утилітаристською тенденції перебуває і суто технічне вдосконалення способів пізнання світу політики, зокрема розробляються методики багатовимірних статистичного аналізу, способи імітаційно-математичного моделювання, стохастичні методи, пат-дослідження (вивчають альтернативи діяльності в межах статичної рівноваги), векторний аналіз, методика соціальної екології, динамічні та стохастичні моделі політики, техніки штучного інтелекту, когнітивної психології, складаються політичні експертні системи й бази даних тощо.

Друга основна тенденція розвитку сучасних методів вивчення політики констатує нездатність суто раціональних переконань розкрити значення людських, неінституційних чинників політичного життя. Цей фактор підсилює потребу залучення різноманітних аксіологічних підходів, які намагаються проінтерпретувати політичне життя через матрицю людини. Інакше кажучи, поряд з утилітаристськими методами вдосконалюються і методи, здатні вкласти в поняття «мета політичної діяльності» сенс, переконання, цінність, відреагувавши на специфічно людські властивості політичної взаємодії, котрі не підлягають осягненню кількісними методами. Якісні методи не відривають цінність від факту, а інтегрують його в межах дослідницької парадигми, узагальнюючи здобуту емпіричним шляхом інформацію. Причому в постмодерністських теоріях, зазвичай, абсолютизуються не загальносоціальні стандарти, а групові цінності й пріоритети, які стають точкою відліку для розгляду та оцінки всієї політики. Отже, ціннісні підстави дослідження політики розширюються і реляціонізуються.

Найбільш показовим прикладом якісного оновлення дослідницьких програм і методів дослідження політичної сфери є формування так званого нового інституціоналізму, який «поєднує колишній інституціоналізм із теоріями розвитку» [1, 374]. Його ключовий акцент полягає в наступному: розум, інтелект являють собою обмежений ресурс політичної сфери, тому політична еволюція не вичерпується еволюцією лише інститутів влади. Формування методики «нового інституціоналізму» демонструє важливу тенденцію в розвитку сучасних методів дослідження політики – синтез дослідницьких методик і технік, який сприяє зняттю антагонізму інтересів і цінностей, акторів та інститутів, поведінкових і організаційних схем.

В епіцентрі інтерпретаційної інтриги продовжує перебувати драма співвідношення і проблема гармонії геополітики теоретичної, або ж споглядальної (*speculativa*), та геополітики практичної (*activa*). Деякі вчені віддають перевагу поясненню локальних ситуацій, інші – концептуальному вивченню політики. Одні дослідники використовують здебільшого константні величини, інші – змінні. Але загалом більшість сучасних учених вже не веде суперечок про те, що первинне – раціональність чи ірраціональність, не мислить за принципом «або-або». Це свідчить про зміну самої атмосфери, духу наукових досліджень.

Ще в 30-х рр. ХХ ст. Талкот Парсонс наполягав на тому, що наука повинна керуватися насамперед певною теоретичною думкою (ідеєю, концепцією, парадигмою), здатною пояснити сукупність фактів на основі каузальної (причинної) та нормативної залежності. Інший американський учений Девід Істон вважав, що, з огляду на надзвичайну складність політики, теоретичне змалювання подій має ґрунтуватися на попередніх гіпотезах, що спираються на загальне бачення ситуації. Він наголошував також, що для вченого вкрай важливо витлумачувати факти, спостерігаючи їх у широкому соціальному контексті.

За таких умов виявилась затребуваною філософсько-нормативна традиція, що давала критику ціннісно-нейтрального ставлення до політики. У межах цієї традиції було переосмислено ідеї Роберта Міхельса, який стверджував, що діяльність політичних інститутів неможливо досліджувати без аналізу їх неформальних зв'язків; уявлення Джорджа Уоллеса, Джозефа Коуела та Гарольда Ласуела про значущість психологічних компонентів для розуміння політичної поведінки; обґрунтування Чарльзом Бірдом наявності «ідеальних цілей» у державному управлінні.

Методологічна настанова, орієнтована на формування нових способів пояснення політики, об'єктивно стимулювала масовий приплив у політичну теорію різноманітних способів і прийомів пізнання не лише із суспільних, а й природничих наук – географії, математики, системної теорії, кібернетики, герменевтики тощо. У руслі цієї ж традиції у другій половині ХХ ст. були концептуалізовані методи структурно-функціонального аналізу (Талкот Парсонс, Роберт Мертон), системного (Девід Істон), інформаційно-кібернетичного (Карл Дойч), комунікативного (Юрген Хабермас) та політико-культурного (Габріель Алмонд) дослідження політики.

Упродовж двох попередніх десятиліть сукупність прийомів дослідження політики надзвичайно ускладнилася [11, 32]. Зокрема, вчені, котрі вдаються до послуг структурно-функціонального методу, розглядають політику як скоординовану взаємодію елементів, що визначають складність її структуру і зумовлюють виконання нею певних функцій у межах суспільної цілісності. Конвенційних ознак набула теза, відповідно до якої на характер ролей, політичних позицій і стилів поведінки політичних суб'єктів істотно впливає функціонально-інструментальне покликання кожного з елементів. Зміна і розвиток політичних явищ інтерпретується як результат ускладнення структурно-функціональних елементів, розщеплення старих і виникнення нових, більш адаптованих до сучасних умов.

Системний метод орієнтує дослідників на сприйняття політики у вигляді деякої саморегульованої соціальної цілісності, котра перманентно взаємодіє із зовнішнім середовищем. Її точки контакту із зовнішнім середовищем – так звані підсистеми «входу» та «виходу» – фіксують якісні особливості поведінки громадян при артикуляції вимог до влади, а також при виконанні її рішень. Політико-культурні методи заклали в основу досліджень політики суб'єктивні орієнтації елітарних і масових суб'єктів на політичні об'єкти, які відповідно до них видозмінювали форми своєї поведінки, характер діяльності політичних інститутів та інші параметри функціонування влади.

Завдяки кібернетичним методам політика аналізується крізь призму, по-перше, інформаційних потоків, побудованих на принципі зворотного зв'язку, по-друге, мережі цілеспрямованих комунікативних дій і механізмів, що забезпечують відносини керуючих і керованих на всіх рівнях взаємин усередині суспільства і з зовнішнім середовищем. Методи комунікативного підходу вимагають розкривати властивості політики в спосіб вивчення існуючих у політичному просторі способів спілкування людей, що формуються на підставі смислосначущих контактів.

Поряд із зазначеними методами і способами вивчення політики важливе значення мають також соціологічні (що пояснюють політичні дії людей з позицій різних параметрів їх суспільного становища – соціальних ролей, статусу тощо), антропологічні (інтерпретують політичні події як різноманітних виявів людської природи), психологічні (наголошують на емоційно-чуттєвій детермінації політичних пріоритетів), інституційні (кваліфікують організаційні структури як основні ланки політики) та деякі інші методи.

Уперше політичну сферу як інформаційно-комунікативну систему проінтерпретував Карл Дойч. Застосований ним підхід згодом отримав теоретичне продовження. Зокрема, Юрген Габермас зробив акцент на комунікативних діях і відповідних елементах політики (цінностях, нормах), відрекомендувавши їх як основи соціально-політичної дійсності. На противагу цьому Гельмут Шельскі сформулював ідею «технічної держави» (1965), висунувши на передній план не соціальні, а технічні аспекти політичної організації влади.

Відповідно до цього підходу, орієнтиром і водночас засобом діяльності слід вважати логіку сучасної техніки, її вимоги, що мають імперативний характер. Влада технократії, підвищення ефективності використання техніки перетворюють державу і політику загалом в інструмент раціонального та безпомилкового регулювання соціальних відносин. Згодом у розвиток цих поглядів і в обґрунтування «інформаційного суспільства» низка вчених запропонувала гіперраціоналістське тлумачення політичних комунікацій, відводячи комп'ютерній техніці вирішальну роль у подоланні соціальних хвороб (голоду, фобій, політичних чвар тощо).

Карл Мангейм відрекомендував геополітику «географічною філософією мас». Еліас Канетті пов'язує виникнення маси, натовпу з посиленням у людей почуттів солідарності й страху, які «втягує в себе всіх і вся» [3, 317]. Гюстав Лебон вирішальне значення відводить фактору уникнення відповідальності: «У натовпі індивід менш схильний приборкувати ці інстинкти, бо натовп анонімний, тому дозволяє всім причетним до нього уникнути відповідальності» [5, 168].

Еволюція натовпу має двоїста: вона здійснюється в результаті розвитку духовних зв'язків між людьми, а також у спосіб виникнення внутрішніх ієрархічних структур. Наповнення людських відносин у натовпі різними ідеями робить його або «вичікуючим, слухаючим, маніфестуючим», або «діючим» (Габріель Тард), або «танцюючим» (зводячи сутність діяльності до безцільного акціонізму – Герберт Блумер), або агресивним. Організація та ієрархізація натовпу, вибудовування в ньому внутрішніх зв'язків перетворює його в різновид корпорації – з відповідними стереотипними, інтерпретаційними, ціннісними та іншими особливостями.

Сучасний досвід розвитку політичних систем справді продемонстрував певні тенденції до зростання ролі техніко-інформаційних засобів в організації політичного життя – принаймні щодо індустріально розвинених держав. Особливо це стосується технічних можливостей для проведення голосувань (електронних систем інтерактивного зв'язку), підвищення ролі й значення ЗМІ в політичному процесі, руйнування колишніх ієрархічних зв'язків, що існували в межах державного управління, посилення автономності низових структур управління в державі тощо. Утім потрібно розуміти, що це лише інструменти, котрі розширюють можливості інститутів і суб'єктів влади для маневру.

Останнім часом усе більш впливовим стає тлумачення геополітики як сукупності фізичних та соціальних, матеріальних та моральних ресурсів країни, що складають той потенціал, використання якого (а в деяких випадках навіть просто його наявність) дозволяє державі домагатися своїх цілей на міжнародній арені. Одним із його представників є П'єр Галлуа – французький генерал, викладач Сорбонни і Колеж де Франс. Оpubлікована ним 1990 р. книга «Геополітика. Витоки могутності» – одна з небагатьох праць сучасної наукової літератури, котра цілком присвячена теоретико-концептуальному осмисленню проблем геополітики з позицій новітніх досягнень людського знання і технічного прогресу.

Проаналізувавши безліч поглядів і думок на зміст терміна «геополітика», П. Галлуа приходить до висновків, зміст яких може бути резюмувати наступним чином. По-перше, сучасна геополітика не має нічого спільного і з географічним детермінізмом, популярним в епоху залежності людини від природи, і з нацистською інтерпретацією цього терміна в 30–40-ві рр. ХХ ст., коли він використовувався в цілях грубої пропаганди, що слугувала знаряддям війни. По-друге, геополітику слід відрізняти від політичної географії, яка пояснює міжнародну політику впливом навколишнього середовища. По-третє, до традиційних елементів геополітики – просторово-територіальних характеристик держави, (її географічного положення, конфігурація, ландшафту, клімату, величини і структура населення) – сьогодні додаються нові, які ставлять під сумнів колишні уявлення про силу держав, змінюють пріоритети та ієрархію факторів, що впливають на міжнародну політику. Очевидно, мав рацію Кристофер Еліот, який зазначав: «Ідеї, подібно до імперій та рас, мають свої природні межі» [9, 12].

Поява і поширення зброї масового знищення, насамперед ракетно-ядерної, істотно вирівнює і водночас нівелює силу держав, що нею володіють, незалежно від їх віддаленості, географічних особливостей, клімату та населення. Крім того, традиційна геополітика не брала до уваги масову поведінку людей. На відміну від неї, сучасна геополітика зобов'язана враховувати, що розвиток засобів інформації і зв'язку здатні привести людство до наслідків руйнівного характеру, сумірних із наслідками ядерного катаклізму. Крім того, раніше поле вивчення традиційної геополітики було обмежене земним простором – сушею та морями. Сучасний же геополітичний аналіз повинен мати

на увазі сьогодення і майбутнє освоєння космічного простору, його вплив на розстановку сил та їх співвідношення у світовій політиці.

Геополітика занадто часто грішила історизмом, емпіризмом, арифметичністю, тобто фізичними поясненнями суті справи, в той час як осягнення цієї суті вимагає пояснень метафізичних. Вона зловживала «мурашиною працею», випускаючи з поля зору питання концептуально-гуманітарного, загальнолюдського виміру, проблеми етичного та аксіологічного гатунку, зрештою, всю стратегічну площину. Геополітика намагалась підігнати аргументацію під якомога вищий рівень спекулятивної «самоочевидності», нехтуючи загальновідомим: «Той факт, що інтерпретація передбачає високий рівень самоочевидності, не гарантує її емпіричної обґрунтованості» [12, 404].

Із цього приводу дотепно висловився Г. Гегель: «Історичний бік якогось питання, яке має саме по собі субстанційний зміст, може і повинен бути предметом розгляду в тому разі, коли суть справи вже цілковито з'ясована. Історична спрямованість створює видимість того, що йдеться про суть справи, насправді ж ідеться про уявлення і інших людей; це – перекопування зовнішніх обставин, усього того, що для суті справи є минулим, плінним, порожнім. Безперечно, буває і так, що вчені з так званою «грунтовністю» поінформовані про все, що сказали відомі люди, батьки церкви, філософи і т. д., але сама суть справи залишається для них цілковито чужою, оскільки, якщо в них запитати, в чому саме вони вбачають цю суть, то вони здивуються такому запитанню, ніби ідеться не про суть, а тільки про інших людей, про їх твердження й думки та про знання не сутності справи, а сутності цих думок і тверджень. Ми ж розглядаємо метафізичні докази» [2, 370]. Справді, *argumenta pondurantur, non numerantur*, що в перекладі з латинської мови: сила доказів визначається їхньою вагомністю, а не кількістю.

Drang німецькою мовою означає підсвідоме прагнення, поривання. Саме геополітика як інтерпретаційна, концептуалізована система робить таке прагнення природним, закономірним і неухильним. «Геополітика розглядає простір не тільки й не стільки щодо державних кордонів, скільки з точки зору насиченості цього простору конкретною політикою. Тому за всієї можливості географічного, кількісного вимірювання політичного простору пріоритетним є уявлення про нього як про царини, зони, межі дії політики, влади, політичних ідей, сповідуваних теорій. Домінуючим чинником впливу на світ (регіон, країну тощо) сьогодні дедалі впевненіше стає політичний простір, справжні кордони якого окреслені там, де перестають діяти та чи інша політика, її процеси, ідеї, теорії» [4, 58].

Саме геополітика значною мірою визначає стереометрію міжнародної політики. У книзі «Велика шахова дошка» Збігнєв Бжезинський переконливо довів, що чим далі, тим більше правила світової політики і міждержавних відносин визначають не ідеологічні акценти, а геополітичні аргументи. Саме реалії геополітичного гатунку набувають вирішальних ознак, коли йдеться про потребу зробити знаковий крок на міжнародній арені.

Що ж до вітчизняних можновладців, то впродовж двох попередніх десятиліть вони не надто переймалися генеалогією геополітичних пріоритетів і преференцій, як і проблемою конституювання геополітична самоідентифікації. У коридорах вітчизняної влади превалював хіба що пріоритет гешефтьярської кон'юнктури. То ж не варто дивуватися, що гора геополітичного досвіду України примудрилася народити мишу геополітичних «пріоритетів».

Висновки й перспективи подальших досліджень. Маємо достеменно усвідомити: аргументи сьогодення не повинні вводити в оману щодо перспективних орієнтацій, поза якими неможливий жоден справжній пріоритет, котрий віддзеркалює глибинні національні інтереси України. Однак відсутність системності й аргументаційно переконливої концептуалістики щодо політики міжнародних взаємодій переводить геополітику в сучасній Україні до сфери комічних «заморських арифметик». Поки що українська модифікація геополітики відсутня не лише як явище, а й навіть як намір, інтелектуальна і прагматична потреба.

Доводиться констатувати, що в Україні відчувається навіть не дефіцит, а вакуум аргументаційно глибоких концептуальних досліджень із питань перспективних геополітичних орієнтацій нашої держави. Власне, не сформовані самі критерії такої інтерпретаційної глибини. На сучасну пору вони залишаються якимось химерним, суто інтуїтивним і безнадійно міфологізованим атрибутом тієї чи тієї індивідуальної свідомості, а не виразним каноном свідомості суспільної. Ця обставина зумовлює потребу подальших дослідницьких зусиль в аспекті геополітичної дійсності.

Список використаної літератури

1. Аптер Д. И. Сравнительная политология: вчера и сегодня / Д. И. Аптер // Политическая наука. Новые направления / под ред. Р. Гудина, Х.-Д. Клингемана. – М. : [б. и.], 1999. – 422 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Философия религии : в 2 т. Т. 2 / Г. В. Ф. Гегель. – М. : [б. и.], 1977. – 452 с.
3. Канетти Э. Масса / Э. Канетти // Психология масс. Хрестоматия. – Самара : [б. и.], 1998. – 386 с.
4. Лазоренко О. В. Футурологія політики / О. В. Лазоренко, О. О. Лазоренко // Сучасність. – 1999. – № 9. – С. 52–60.
5. Лебон Г. Психология народов и масс / Г. Лебон. – СПб. : Макет, 1995. – С. 168.
6. Монтескье Ш. Е. Избранные произведения / Ш. Е. Монтескье. – М. : Наука, 1955. – 314 с.
7. Плешаков К. В. Геополитика в свете глобальных перемен / К. В. Плешаков // Междунар. жизнь. – 1994. – № 10. – С. 32–34.
8. Цымбурский В. Л. Геополитика как мироведение и род занятий / В. Л. Цымбурский // Полис. – 1999. – № 4. – С. 68–77.
9. Eliot Ch. Hinduism and Buddhism / Ch. Eliot. – London, 1921. – Vol. 1.
10. Fiorina M. P. Congress: Keystone of Washington Establishment / M. P. Fiorina. – New Haven (Conn.) : Yale University Press, 1989.
11. Foucher M. Le bassin mediterranee d’Amerique: Approches geopolitiques / M. Foucher // Herodote. – 1982. – № 27. – P. 16–40.
12. Weber M. Gesammelte Aufsätze / M. Weber. – Berlin, 1922.

Стаття надійшла до редколегії
26.10.2012 р.

УДК 338.436.33

Л. О. Ющишина – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва та інноваційної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки

Екологічний складник у формуванні концепції стійкого розвитку соціально-економічної системи

Роботу виконано на кафедрі економіки і підприємництва та інноваційної діяльності ВНУ ім. Лесі Українки

У статті розглянуто нову парадигму стійкого екологічно безпечного розвитку як скоординовану глобальну стратегію виживання людства, орієнтовану на збереження і відновлення природних спільнот у масштабах, необхідних для повернення до меж господарської місткості біосфери. Визначено поняття стійкого розвитку як складника соціо-еколого-економічної системи. Досліджено історію формування концепції стійкого розвитку, основні її аспекти, рівні та принципи. Розкрито сутність концепції стійкого розвитку, що характеризується як єдність трьох взаємопов'язаних складників: економічного, соціального і екологічного. Визначено роль та місце екологічного складника в системі чинників, які впливають на стійкий розвиток суспільства та національної безпеки країни.

Ключові слова: концепція, стійкий розвиток, економічне зростання, екологічний складник, соціально-економічна система.

Ющишина Л. А. Экологическая составляющая в формировании концепции устойчивого развития социально-экономической системы. В статье рассмотрено новую парадигму устойчивого экологически безопасного развития как скоординированную глобальную стратегию выживания человечества, ориентированную на сохранение и восстановление природных сообществ в масштабах, необходимых для возврата к границам хозяйственной емкости биосферы. Определено понятие устойчивого развития как сложной социо-эколого-экономической системы. Исследована история формирования концепции устойчивого развития, ее основные аспекты, уровни и принципы. Раскрыта сущность концепции устойчивого развития, которая характеризуется как единство трех взаимосвязанных составляющих: экономической, социальной и экологической. Определены